

Nr. 71

Din 09 septembrie 2022

Domnului Dumitru UDREA
Secretar General al Guvernului

Re: Cu privire la Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2030"

Stimate Domnule UDREA,

Prin prezenta, companiile membre ale Asociației Investitorilor Străini Vă salută și Vă exprimă înaltele sale considerațiuni.

În contextul participării la consultările publice a proiectului Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova 2030" (SND2030), Vă expediem viziunile FIA exprimate în cadrul evenimentului din 26 august:

Educație, studii și formare profesională

Membrii FIA salută Reforma învățământului superior și își declară încrederea că aceasta va contribui la adaptarea sistemului de învățământ la realitățile pieței forței de muncă din Republica Moldova. În același timp, propunem desfășurarea reformei în SND2030, prin detalierea acesteia și impactul pozitiv asupra sistemului, per ansamblu. Din păcate, baza tehnico-materială, precum și curriculum-urile existente adesea nu corespund profilurilor/ cunoștințelor solicitate de angajatori și din acest motiv, productivitatea și eficiența muncii nu este la cel mai înalt nivel. Din acest motiv, multe dintre companiile membre FIA sunt promotori activi și susțin considerabil instituțiile de învățământ, având semnate acorduri de colaborare, oferind studenților cunoștințele și competențele necesare încadrării în companiile în care tinerii specialiști trebuie să meargă și să activeze îndată după absolvire.

Încrederea în justiție, Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent, Reforma justiției

În Cartea Albă, ediția 2021, membrii Asociației Investitorilor Străini au venit cu un șir de propuneri pentru reabilitarea sistemului justiției, în scopul excluderii corupției și asigurării dreptului de bază al cetățenilor Republicii Moldova la o investigație obiectivă și o justiție echitabilă, unele dintre ele care sunt în curs de implementare deja:

- ✓ *Asigurarea unui proces transparent de verificare și selectare a judecătorilor, procurorilor și colaboratorilor organelor de drept*

Procesul de selectare a candidaților la funcția de judecător, procuror și colaborator al organelor de drept (MAI, SIS, Serviciul Vamal), de asemenea, trebuie să fie realizat cu participarea obligatorie a

Misiunii de Monitorizare a partenerilor de dezvoltare, ținând cont atât de corespunderea averii declarate cu cea reală a persoanelor respective, a rudelor apropiate și a persoanelor de încredere, cât și de pregătirea profesională, integritatea și experiența candidaților. Se propune de a solicita partenerilor de dezvoltare asistență în elaborarea și punerea în aplicare a mecanismelor de selectare a judecătorilor, procurorilor și colaboratorilor organelor de drept, pentru a asigura eliberarea sistemului justiției de persoanele corupte și/sau incompetente.

- ✓ *Crearea cadrului normativ care să permită atragerea experților / specialiștilor străini competenți, pentru a acorda sprijin colaboratorilor organelor procuraturii, organelor afacerilor interne și a Curții Supreme de Justiție în realizarea competențelor sale respectând principiile statului de drept.*

În prezent, legislația interzice cetățenilor străini să activeze în cadrul instanțelor de judecată, procuraturii și organelor de drept (Ministerul Afacerilor Interne, SIS, Serviciul Vamal).

- ✓ *Introducerea mecanismelor anticorupție pentru asigurarea integrității judecătorilor, procurorilor și colaboratorilor organelor de drept (MAI, SIS, Serviciul Vamal) și controlul activității acestora.*

Perfecționarea legislației pentru punerea în aplicare a unor mecanisme efective de declarare a veniturilor, excluderea conflictelor de interese, ținând cont de legăturile de rudenie și cele spirituale tradiționale (nași, fini, cumetri, nepoți, veri, etc.), inclusiv prin controlul proprietății / bunurilor / averii rudelor, afinilor și persoanelor care oferă donații sau prestații gratuite judecătorilor, procurorilor și al colaboratorilor organelor de drept. Asigurarea permanentă a monitorizării modului de viață al judecătorilor, procurorilor și al colaboratorilor organelor de drept, a veniturilor și cheltuielilor acestora. Refuzul acestor persoane de a dovedi legalitatea surselor de origine a proprietății / bunurilor / averii, care nu poate fi justificată, trebuie să devină temei indiscutabil pentru concedierea acestora și posibila confiscare a proprietății / bunurilor / averii. Implicarea Misiunii de Monitorizare a partenerilor de dezvoltare în controlul asupra punerii în aplicare a acestor mecanisme, obligând organele de control să prezinte necondiționat angajaților Misiunii toată informația personală necesară, care ține de lucrătorii sistemului justiției.

- ✓ *Asigurarea instruirii judecătorilor*

Având în vedere că în ultima perioadă, Republica Moldova a transpus multe prevederi ale legislației comunitare, este necesară instruirea judecătorilor în domeniile specializate respective, inclusiv în drept concurențial, dreptul proprietății intelectuale, protecția datelor cu caracter personal, protecția consumatorilor, ș.a.

- ✓ *Introducerea în timpul perioadei de tranziție a interdicției de aplicare a arestului pentru comiterea infracțiunilor economice*

Interdicția de aplicare a arestului ca măsură de constrângere pentru infracțiunile economice „mai puțin grave”. În prezent, această măsură este folosită în mod abuziv pentru a exercita presiuni asupra oamenilor de afaceri și pentru a obține dovezi fictive.

Îmbunătățirea sănătății populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ, E-Transformarea guvernării, societății și economiei, Politici și management în domeniul ocrotirii sănătății

Transformarea asistenței medicale prin digitalizare aduce beneficii sistemelor de sănătate, economiei și cetățenilor.

Membrii FIA solicită includerea în SND2030 a Dosarului electronic al pacientului (EHR), ca unul dintre principalii factori pentru avansarea procesului de digitalizare în sectorul sănătății. EHR este fișierul medical, care conține date de la nașterea persoanei cu toate înregistrările care urmează: vaccinare, profilaxie, dispensarizare, diagnostice, vizite și adrese, intervenții / proceduri importante efectuate, rețete, concedii medicale etc. Datele din EHR sunt încărcate automat din sisteme de informații medicale (publice sau private), pe baze interoperabile. Fără acest element digital - EHR, datele colectate manual au o utilizare limitată, nu sunt accesibile pentru alte instituții / personal medical, limitând accesul necesar la informații despre pacient, inclusiv în situații critice. EHR bazat pe utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor poate susține avansarea telemedicinii și reproiecta modul în care sunt colectate datele statistice, precum și pentru a spori transparența și utilizarea eficientă a resurselor în sistemul sănătății. Nivelul de dezvoltare a comunicațiilor electronice și accesul la rețea internet în Republica Moldova creează precondiții necesare pentru un progres rapid în acest domeniu.

De asemenea, este necesară asigurarea interoperabilității tuturor sistemelor informaționale de raportare și evidență a serviciilor medicale.

Un alt instrument la fel de important, necesar a fi inclus și implementat – e-Rețeta.

În continuare, pentru acest capitol, propunem includerea subiectului ce ține de procurarea strategică a serviciilor medicale de către asiguratorul național, și anume elaborarea și aprobarea criteriilor de contractare a prestatorilor de servicii medicale în cadrul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală (SAOAM), care are drept scop asigurarea unui acces echitabil al pacienților la servicii de calitate, obiectiv pentru care a pledat comunitatea de afaceri pe parcursul ultimilor 6 ani. Aprobarea criteriilor vor permite stabilirea regulilor clare de eligibilitate și selecție a prestatorilor, termenilor de organizare a procesului de contractare, indicatorilor de apreciere a performanței și calității serviciilor prestate.

Considerăm important să fie distinse clar criteriile de eligibilitate - condițiile minime necesare pentru accesarea unui prestator de servicii în SAOAM și criteriile de selecție - indicatorii predeterminați, colectați la nivel național, după o metodologie standard pentru analiza comparativă a calității, eficienței și performanței prestatorilor eligibili.

Dezvoltarea durabilă a agriculturii

În scopul asigurării unei agriculturi durabile, este foarte important de elaborat și implementat un nou Cod funciar (proiectul acestuia este la ministerul de resort), care ar reglementa problemele ce țin de utilizarea rațională și eficientă a resurselor funciare, precum și condițiile postprivatizare, inclusiv pașaportizarea masivelor agricole (câmpurilor), cu monitorizarea obligatorie a asolamentului și instituirii cerințelor minime față de prelucrarea terenurilor în funcție de cultura din asolament.

✓ *Spre exemplu, Codul funciar nr. 828-XII din 25 decembrie 1991 (în vigoare) în Capitolul X, referitor la consolidarea terenurilor:*

Datorită fragmentării excesive și a suprafețelor mici ale terenurilor agricole, (consecință a Programului "Pământ"), s-a ajuns la scăderea dramatică a productivității agricole, iar nerespectarea tehnologiilor de cultivare a culturilor agricole și a succesiunii lor în asolament conduc la degradarea solurilor, imposibilitatea investirii în tehnologiile moderne și economic viabile. Reglementarea actuală privind consolidarea terenurilor agricole, s-a dovedit a fi ineficientă.

În aceste condiții, considerăm necesară revizuirea reglementării actuale încorporate în Capitolul X din Codul funciar, în ceea ce privește consolidarea terenurilor, precum și includerea unor norme imperative, care vor prevedea obligația proprietarilor de teren, care dețin nu mai mult de 10 la sută din câmpul (masivul) consolidat, să adere la proiectul de consolidare și să prelucreze terenurile egale ca bonitate și suprafață, amplasate în raza teritorial-administrativă a aceleiași localități. Totodată, este necesară inserarea unei norme juridice în art. 79 din Codul funciar, referitor la obligativitatea de despăgubire a investitorului, care în scopul asigurării integrității plantațiilor sale, a prelucrat terenul proprietarului neglijent (proprietarul terenului/terenurilor pârloagă).

✓ *Legea nr. 1308-XIII din 25 iulie 1997 cu privire la prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare al pământului*

Investitorii străini recomandă și consideră rațională modificarea legislației (art. 6 al Legii nr. 1308-XIII din 25 iulie 1997 cu privire la prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare al pământului) în sensul excluderii normelor care îngrădesc dreptul de vânzare-cumpărare a terenurilor cu destinație agricolă al persoanelor juridice, cu capital social străin integral sau parțial.

Un alt argument este că restricția impusă companiilor cu investiții străine la achiziționarea de terenuri agricole, este contrar anexei 1B la GATT, art. XVI alin. (2f); Art.1 din Directiva Europeană 88/361 / CEE; și p.2.4.2 (31) din Planul de acțiune Moldova-UE.

Pentru a evita speculațiile pasive cu pământul, urmează a fi elaborat un mecanism, prin care investitorul va fi obligat să utilizeze terenul doar în scopuri de producere agroalimentară, cu excluderea posibilității de modificare a destinației terenului. Ca argument, este necesară o inventariere a tuturor terenurilor agricole procurate de către diferite întreprinderi sau persoane fizice autohtone și care sunt pârloagă, pentru comparație cu terenurile agricole administrate (arenda) de către entități cu capital mixt sau străini și care au un nivel tehnologic european asigurând cu locuri de muncă populația și contribuind substanțial la formarea bugetelor locale și de stat.

✓ *Irigarea terenurilor agricole*

Legea apelor 272/2011, prevede irigarea ca o prioritate majoră pentru deținătorii de bazine hidrografice (cu excepția satisfacerii necesităților populației cu apă potabilă și a necesităților casnice). Acest fapt este imposibil, datorită lipsei unui proprietar unic al bazinelor acvatice și gestiunii centralizate a acestor bazine. De asemenea, persistă contradicții între fermierii ce solicită să irige culturile agricole și piscicultorii, dat fiind faptul că rezervele de apă sunt insuficiente din cauza

exploatării necorespunzătoare a bazinelor acvatice, și în prim plan, a iazurilor și lacurilor de acumulare, dat fiind înămolirea acestora.

Propunem revizuirea de către consiliile administrației publice locale a contractelor de arendă pentru obiectele acvatice (iazuri, lacuri de acumulare, heleșteie, etc.), care au ca obiect de bază piscicultura, cu scopul de a iniția noi licitații, în sensul prioritizării utilizării acestor bazine acvatice de către fermieri, pentru irigarea culturilor agricole. De asemenea, se recomandă completarea art.110 din Codul contravențional nr.218 din 24.10.2008, cu un alineat nou cu următorul conținut: (3) Neasigurarea accesului altor utilizatori de apă pentru amplasarea și/ sau utilizarea prizei de apă în condițiile stabilite de regulamentele proprii de exploatare a lacului de acumulare/iazului se sancționează cu amendă de la 40 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an”.

✓ *Gospodărirea apelor și hidroameliorația în Republica Moldova*

În condițiile încălzirii globale, schimbărilor climatice și modificărilor de mediu, este imposibilă o dezvoltare durabilă a sectorului agrar, activitatea agricolă fiind supusă unui risc enorm din cauza secetelor excesive. Drept urmare, există riscul de a periclita securitatea alimentară a statului. Este strict necesar de a elabora un concept și o strategie de diminuare a riscurilor în agricultură, de asigurare a unei balanțe hidrotermice, o evaluare a potențialului hidrologic al statului și dezvoltare a acestui potențial.

Astfel, recomandăm definitivarea și aprobarea Strategiei de dezvoltare a gospodăririi apelor și a hidroameliorației în Republica Moldova pentru anii 2020-2030, cu evaluarea potențialului hidrologic, rezervelor apelor subterane și terestre, identificarea măsurilor de dezvoltare și utilizare rațională a obiectelor acvatice de acumulare a apelor, concentrarea mijloacelor financiare de la Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (AIPA); Unitatea Consolidată pentru Implementarea Programelor IFAD; Proiectul Creșterii Producției Alimentare 2 KR.

✓ *Asigurarea riscurilor de producție în agricultură*

La moment, constatăm accesul dificil la asigurarea riscurilor în agricultură contra calamităților naturale, dat fiind faptul că pentru asigurarea unor asemenea riscuri, sunt oferite condiții neatractive.

În acest sens, se recomandă instituirea și acreditarea de către autoritatea competentă a unor Fonduri mutuale (pe ramuri Agricole, separat, sau pe filiere de produs) pentru fenomenele climatice nefavorabile și pentru incidente de mediu în conformitate cu legislația națională și cea comunitară, care ar permite fermierilor afiliați să adere la acesta și să încheie o asigurare, prin care fermierii afiliați – cu pierderi economice cauzate de fenomenele climatice nefavorabile, beneficiază de plăți compensatorii. Fondurile mutuale se bazează pe stabilirea de rezerve financiare, constituite din contribuțiile participanților, care pot fi folosite pentru compensațiile membrilor, în cazul unor pierderi importante de venituri, conform unor reguli predefinite. Ideea de bază, comună principiului de asigurare, este de a distribui riscul într-o comunitate de membri, cu efect suplimentar; prin angajamente pe termen lung, fondurile mutuale oferind punerea în comun a riscurilor, de asemenea,

eficiente în timp. Crearea de fonduri mutuale pot fi încurajate prin diferite tipuri de sprijin public, printre care: i. contribuția la capitalul start-up; ii. contribuțiile anuale din partea statului către fond; iii. compensarea plăților efectuate către agricultori; iv. stimulente fiscale pentru depozitele de fonduri. Tot la acest compartiment, se propune și crearea unor Fonduri de asigurare a returnării creditelor bancare.

✓ *Exercitarea dreptului de preemțiune*

La moment, se atestă cazuri când terenurile se înstrăinează fără a fi respectat dreptul de preemțiune al arendașului. În cazul înregistrării la organele cadastrale, este notată grevarea, iar în cazul înregistrării la primărie a terenurilor - grevarea nu este notată.

Se recomandă modificarea legislației, în sensul completării înscrisurilor obligatorii, care se prezintă notarului, de către vânzător, pentru încheierea și autentificarea contractelor de vânzare - cumpărare a terenurilor agricole, cu înscrisul – Certificat, eliberat de Primărie în a cărei rază teritorială se află terenul agricol, prin care se confirmă sau nu faptul înregistrării, în registrul primăriei, a contractului de arendă, ce are ca obiect terenul cu destinație agricolă care se dorește a fi înstrăinat (în cazul arendei terenului agricol până la 5 ani), similar Extrasului din Registrul bunurilor imobile. Modificarea legislației în sensul expus mai sus, are drept scop garantarea respectării dreptului de preemțiune a arendașului (art. 1295 alin. (4) Codul civil al R.M.), în cazul când arendatorul proprietar, intenționează să înstrăineze/să vândă terenul cu destinație agricolă, transmis în arendă pe un termen mai mic sau egal cu 5 ani, altei persoane fizice/juridice decât arendașul.

✓ *Simplificarea accesului la serviciile cadastrale indiferent de locație*

Conform prevederilor Legii cadastrului bunurilor imobile nr. 1543/1998, contractele ce au ca obiect imobile și părți componente ale lor urmează să fie înregistrate la structurile teritoriale ale Agenției Servicii Publice, care se află în fiecare raion din Republica Moldova. Deplasarea în raioane pentru efectuarea înregistrărilor menționate implică resurse financiare, de timp și umane, în special că este necesară prezența fizică la organul cadastral, de cel puțin 2 ori, pentru efectuarea unei înregistrări. De exemplu, pentru înregistrarea ipotecii activelor unei întreprinderi care deține imobile pe tot teritoriul RM este necesară deplasarea de cel puțin 2 ori în toate raioanele unde întreprinderea respectivă deține imobile.

Se recomandă modificarea competențelor Agenției Servicii Publice în sensul simplificării accesului la serviciile cadastrale, cu posibilitatea solicitării serviciului la ghișeul unic din cadrul ASP, indiferent de locație, contra unui cost suplimentar, cu obținerea actului solicitat la locul depunerii solicitării.

✓ *Ramura sfeclei de zahăr*

Un alt sector care necesită o atenție sporită – ramura sfeclei de zahăr - o ramură strategică cu valoare adăugată pentru țară care este supusă riscului dispariției. Recomandăm revizuirea principiilor de subvenționare a sectorului, evitând riscul de a transforma Republica Moldova din stat cu statut de exportator, ar putea deveni importator.

Producătorii agricoli de sfeclă de zahăr antrenează peste 1.200 persoane în activitățile de cultivare a sfeclei de zahăr. În același timp, procesatorii de zahăr din Republica Moldova angajează aproximativ 1.000 de persoane, în afara mun. Chișinău. Reducerea suprafețelor cultivate cu sfeclă de zahăr va condiționa diminuarea acestor locuri de muncă (în special în zonele rurale din nordul țării unde ofertele de lucru sunt foarte limitate) și în consecință reducerea defalcărilor în Bugetul Public Național a impozitelor salariale și intensificarea fenomenului migrației forței de muncă peste hotare.

Luând în considerare aspectele descrise mai sus, solicităm respectuos aprobarea unor măsuri, care vor avea drept scop stimularea producătorilor agricoli de a efectua în continuare investiții în cultivarea suprafețelor de sfeclă de zahăr, și anume:

- a) Acordarea unor subvenții de cel puțin 8-10 mii lei/ha pentru producătorii agricoli care vor continua cultivarea sfeclei de zahăr în anul 2022. Subvenția se poate acorda prin compensarea în sumă de până la 1-1,5 mii lei/ha pentru procurarea carburanților, 2- 2,5 mii lei/ha a semințelor de sfeclă de zahăr și 5-6 mii pentru procurarea fertilizanților și PUF.
- b) Acordarea de subvenții anuale la 1 hectar pentru producătorii de sfecla până la 14 mii lei, după exemplul statelor europene, inclusiv a României care alocă până la 800 EURO/ha, iar pentru 2022 până la 960 EURO/ha cultivat cu sfecla de zahăr.
- c) Majorarea plafonului de subvenționare a dobânzilor la credite până la 300 mii lei, dat fiind scumpirea creditelor bancare ca urmare a majorării ratei de bază a Băncii Naționale a Moldovei.
- d) Diminuarea cotei TVA de la 20% la 8% pentru importurile și livrările de îngrășăminte, ierbicide și pesticide (produse care sunt utilizate doar de către producătorii agricoli), ceea ce va reduce valoarea investițiilor producătorilor agricoli în culturile anului 2022.
- e) Implementarea măsurilor care vor contribui la dezvoltarea irigației suprafețelor agricole:
 - i. Completarea Regulamentului cu privire la utilizarea apelor subterane inclusiv pentru irigarea sfeclei de zahăr;
 - ii. Majorarea suportului statului la procurarea dispozitivelor de irigare prin mărirea plafonului subvenției până la 1,5 mil. lei;
 - iii. Subvenționarea construcției bazinelor de acumulare a apelor pentru irigare cu coparticiparea statului la nivel de 4-5 mil. lei per obiect;
 - iv. Subvenționarea a 50% din costul echipamentului care formează rețelele de aducție și/sau de distribuție, maxim 3,5 mil. lei/beneficiar.

Securitate și eficiență energetică, energie din surse regenerabile

În contextul creșterii prețurilor pe plan internațional, precum și a crizei resurselor energetice din regiune, considerăm oportună susținerea producătorilor autohtoni care utilizează produse energetice în procesul de producere a mărfurilor (spre ex. păcură).

În mediu, elementul energetic constituie aproximativ 30% din costul de producție și ținând cont de lipsa de alternativă la utilizarea păcurii, intervenim respectuos cu solicitarea de a examina posibilitatea de eliminare a accizei la importul păcurii nemijlocit de către consumatorul final sau includerea consumatorilor finali, care utilizează păcura în procesul de fabricare și producere a mărfurilor care nu sunt supuse accizelor, în categoria agenților economici care pot beneficia de restituirea accizelor.

Suplimentar, menționăm că implementarea exercițiului propus va aduce beneficii tuturor: va fi asigurată securitatea energetică a companiilor producătoare, iar statul va beneficia de încasări suplimentare la buget, prin perceperea TVA la importul de păcură.

În speranța că propunerile enunțate vor fi luate în considerare, rămânem la dispoziția Dumneavoastră pentru orice comentarii suplimentare.

Cu deosebite considerațiuni,

Ana Groza

Director Executiv

Notă: Asociația Investitorilor Străini reunește 22 companii – cei mai mari investitori din Republica Moldova, investițiile cărora provin din 15 țări, cu peste 24.000 de angajați. Volumul total al investițiilor companiilor-membre FIA depășește **1 miliard 500 milioane euro**, ceea ce constituie aproximativ 13% din PIB.

